

«Following are the legal impacts of a Muslim man marrying Christian or Jewish wife: Muslim Man's Ability to Marry More than One Woman; Children Born of Such Marriages are Considered Muslims; In the event of divorce, or death of the husband, Islamic Sharia determines that in mixed marriages where the husband is Muslim and the wife is not, the wife will lose custody of the children; Wife Cannot Travel with her Children without Permission of the Husband; Husband Traveling with the Children to an Islamic Country may decide to stay in his Home Country; Conversion of One Spouse to Islam; Inheritance. The general rule in Islamic Sharia is that women inherit half the share of men who have the same degree of relation to the deceased; Muslim Women are prohibited from marrying non-Muslim Men».

Кроме этого, славянским женщинам, прежде чем они выйдут замуж за мусульманских мужчин, может быть рекомендовано сменить религию, даже если Коран, священная книга всех мусульман, позволяет мусульманам жениться на еврейках и православных женщинах. И, даже если нельзя принуждать никого менять религию, все же будущие мусульманские мужья или их родственники будут стараться переубедить славянскую женщину сменить религию [3]:

Surah Al-Baqarah [2:221] - Al-Qur'an al-Kareem «And do not marry polytheistic women until they believe. And a believing slave woman is better than a polytheist, even though she might please you. And do not marry polytheistic men [to your women] until they believe. And a believing slave is better than a polytheist, even though he might please you. Those invite [you] to the Fire, but Allah invites to Paradise and to forgiveness, by His permission. And He makes clear His verses to the people that perhaps they may remember».

Таким образом, можно сказать, что славянские женщины в исламских странах подвергаются гендерной дискриминации, даже не единожды, вдобавок ко всем тем остальным проблемам, о которых уже было сказано, но, тем не менее, многие и многие славянские женщины имеют желание выйти замуж за мусульманских мужчин, может быть, потому, что их привлекает «восточная сказка», в которую они верят и мечтают туда попасть [4].

Данное исследование ставит перед собой цель предостеречь и защитить женщин в их выборе будущей страны проживания для себя и своих детей, поскольку, выбор исламских стран в качестве принимающих стран для славянских женщин оставит обязательный отпечаток на всю их последующую жизнь и жизнь их детей, и, конечно же, гендерное неравенство нужно будет принять как факт.

ЛИТЕРАТУРА

1. Nicola, Piper, and Amber French. 2011. "Do Women Benefit from Migration? An Editorial Introduction." Special issue "Female Migration Outcomes: Human Rights Perspectives." *Diversities*. Vol. 13, pp. 1-3. Accessed 20 June 2016. <http://www.mmg.mpg.de/subsites/diversities/past-issues/female-migration-outcomes/editorial-introduction-do-women-benefit-from-migration/>.
2. Gabriel, Sawma. 2013. "Muslim Men Marrying Non-Muslim Women." *International Law*. Accessed 5 May 2016. http://gabrielsawma.blogspot.com/2013/07/muslim-men-marrying-non-muslim-women_5.html.
3. Quran. Surah Al-Baqarah [2:221]. Accessed 8 May 2016. <http://quran.com/2/221>.
4. Oksana, Koshulko. 2016. "Discourse about Women-Immigrants from Former Soviet Union Countries as a Special Social Group in Turkey." In: *Gender in Transnational Societies: Feminist Scholarship and Personal Narratives* by Rujuta Chincholkar-Mandelia and Moiyattu Banya, pp. 165-167, Cognella Academic Publishing, San Diego, USA.

В.І. Мішына

ГАЛАШЭННІ Ў ВЯСЕЛЬНАЙ ТРАДЫЦЫІ БЕЛАРУСКАГА ПАДЗВІННЯ І СУМЕЖНЫХ ТЭРЫТОРЫЙ¹

Галашэнні з'яўляюцца адной з характэрных лакальных асаблівасцяў паўночнабеларускай вясельнай традыцыі. Арэал іх распаўсюджвання ахоплівае паўночна-усходнія, паўночныя і цэнтральныя раёны Падзвіння (сучасныя Віцебскі, Лёзненскі, Гарадокскі, Шумілінскі, Верхнядзвінскі, Полацкі, Лепельскі, Докшыцкі раёны Віцебскай вобласці, паўночная частка Барысаўскага і Крупскага раёнаў Мінскай вобласці). Па шэрагу характарыстык паўночнабеларуская вясельная традыцыя галашэнняў

¹Работа выканана ў рамках праекта БРФФД-РДНФ (ПР) "Традыцыйны этнокультурны і языковы ландшафт Витебско-Псковского пограничья в конце XIX - начале XXI в.: уровни репрезентации и динамика кросскультурных связей", дамова № Г16РП-004.

Гендерные исследования в истории, антропологии, социологии, экономике, политологии

змыкаецца з аналагічнай традыцыяй сумежных рэгіёнаў Пскоўшчыны (найперш Себежскі і Невельскі раёны) і Смаленшчыны (Веліжскі раён), што дазваляе разглядаць яе як устойлівы абрадавы кампанент, уласцівы тэрыторыям віцебска-пскоўскага і віцебска-смаленскага памежжа.

Для разумення спецыфікі галашэнняў як элементу вясельнай традыцыі варта мець на ўвазе, што ў народнай культуры існавала дакладнае размежаванне паняццяў “плакаць” і “галасіць”. Вясельны плач нявесты быў распаўсюджаны па ўсёй тэрыторыі Беларусі: “у большасці апублікаваных апісанняў ёсць сведчанні, што без багатых і працяглых слёз не абыходзілася ні адно вясковое вяселле” [1, с. 33]. Гэта пацвярджаецца і сучаснымі палявымі запісамі: “Як тока ўжо вяселле начыналася, дужа маладыя даўней плакалі, маладухі, очэнь плакалі. Ну вот гэтак было страшна, цяпер не страшна, а даўней было страшна замуж ісці. ... Цяпер-ка дык не плачуць, дажа пяюць на свадзьбах і живуць. А даўней усё няможна было, ого, каб маладая піяла, даўней плакалі маладыя” (Докшыцкі раён). [2, арк. 25] Існавала ўстойлівае перакананне, што, калі нявеста не будзе плакаць на вяселлі, то наплачацца ў замужнім жыцці. Зафіксаваны шматлікія фальклорныя ўзоры, дзе нявесту асуджаюць за тое, што яна не плача: “- Знаць табе, Настачка, замуж хочацца, // Што ў цябе слёзухны ды не кояцца. // - Адна была, адна была накацілася, // Тая назад, тая назад варацілася // - Ай ідзі, Настачка, у зялёны сад, // Ай сарві-сашчыпні горку цыбульку, // Ты патры, ты патры карыя вочкі, // Каб паліліся, каб паліліся жалкія слёзкі” [3, с. 77]. Каб расчуліць маладую і прымусіць яе плакаць, існавалі спецыяльныя песні і спецыяльныя інструментальныя найгрышы “маладусе пад слёзы” [1, с. 33]. Паняцце “галашэнне”, у сваю чаргу, уключае ў сябе не толькі плач як псіхаэмацыйную рэакцыю, але і абавязковы вербальны кампанент – імправізаваны ці ўстойлівы тэкст, які прамаўляецца ў асаблівай манеры (“выць”, “галасіць”, “плакаць і прыказваць на голас”).

Галашэнні выразна адлюстроўваюць пэўнае проціпастаўленне мужчынскага і жаночага пачаткаў, характэрнае для вясельнага абрадавага комплексу. Выконваліся галашэнні толькі жанчынамі і толькі прадстаўніцамі вясельнай групы нявесты (самой нявестай, яе сяброўкамі, маці, сястрой і г.д.) За адзінкавымі выключэннямі, галасілі толькі ў доўгай маладой (у яе доме, на двары, у вёсцы, дзе яна жыла).

Абрадавая прымеркаванасць і дынаміка вясельных галашэнняў у межах пазначанага арэалу адрознівалася ў асобных лакальных традыцыях. У шэрагу паўночных і паўночна-ўсходніх рэгіёнаў Беларускага Падзвіння і сумежных раёнах Пскоўшчыны і Смаленшчыны найбольшая колькасць галашэнняў прыпадала непасрэдна на перадшлюбны дзень і пачатак вяселля (прыкладна да адпраўлення нявесты пад вянец або да прыезду жаніха). Пры гэтым насычанасць галашэннямі кожнага абрадавага дзеяння настолькі шчыльная, што ствараецца ўражанне амаль бесперапыннага іх гучання. Так, у Гарадоцкім павеце у дзень вячання “нявеста абыходзіць усе пабудовы свайго бацькі, палі, лугі, кусты, развітваецца з імі, галосычы і прычытваючы на кожным месцы, прыпамінаючы, што там яна з сяброўкамі весела праводзіла час” [4, с. 394]. У Езрышчанскай воласці таго ж павету нявеста напярэдадні вянца хадзіла па вёсцы, галасіла, кланялася ўсім у ногі, просячы благаслаўлення [4, с. 405]. Паводле падрабязнейшага апісання вяселля з Себежскага павета, зробленага ў сярэдзіне XIX ст., напярэдадні шлюбу нявеста з сяброўкамі пачыналі галашэнні ў хаце, дзе кланяліся бацькам і ўсім прысутным, потым галасілі ў полі, з галашэннямі ішлі ў іншую вёску запрашаць родзічаў на вяселле, з галашэннямі ж вярталіся. Практычна адразу ж пачыналася працяглая цырымонія благаслаўлення і надзелу нявесты, якая таксама суправаджалася галашэннямі-падзякамі кожнаму, хто яе надзяляў і благаслаўляў. З галашэнняў пачынаўся і наступны – вячальны – дзень, калі нявесце “часалі” галаву і выпраўлялі да шлюбу. Пасля вяртання нявесты ад вянца з яе галавы здымалі дзявочы ўбор, яна развіталася з сяброўкамі, а ў час прыезду жаніха галашэнні спыняліся [5, с. 155-176]. Увогуле для пазначаных рэгіёнаў характэрна менавіта суправаджэнне галашэннямі працяглых цырымоній благаслаўлення, надзелу нявесты, якія могуць паўтарацца не адзін раз. Устойліваць традыцыі галашэнняў зафіксавана тут і збіральнікамі другой паловы XX ст. [6, с. 395-398; 442-445; 554-562]. Адметна, што такая насычанасць галашэннямі практычна выключае з абрадавага кантэксту вясельныя песні, якіх у пазначаным рэгіёне ў давясельны перыяд і напачатку вяселля выконваецца няшмат (за выключэннем т.зв. “пачынальнай” песні). Больш таго, у дадзеным выпадку галашэнне становіцца адзіным сродкам камунікацыі нявесты з навакольным асяроддзем, усе свае просьбы, пажаданні, скаргі яна выказвае толькі мовай галашэнняў.

У той жа час у лакальных традыцыях Барысаўшчыны, Лепельшчыны выкананне галашэнняў носіць больш дыскрэтны характар, з іх дапамогай акцэнтуюцца толькі найбольш важныя моманты абраду (пасад, надзел, адпраўленне да шлюбу), а абрадавая “канва” задаецца ў большай ступені выкананнем вясельных песень. Так, у Барысаўскім павеце маладая галасіла перад адпраўленнем да шлюбу, падаючы бацькам у ногі: “Да мой татачка! // Благаславі мяне да шлюбу ступіць // Калі благаславіш - сам Бог благаславіць” [7, с. 101]. На Лепельшчыне маладая галасіла ў час пасаду і “застрыгання”: “Татачка родненькі, баславі маладзе // Баславі маладзе на пасадзе сесці // На пасадзе сесці, на шчаслівым месці // Калі ты баславіш, дык і Бог баславіць” [8, с. 286]. Перадвясельныя галашэнні

Гендерные исследования в истории, антропологии, социологии, экономике, политологии

з абыходам гаспадарчых пабудоў, вёскі для пазначаных традыцый не ўласцівыя. Аднак, варта адзначыць, што момант развітання нявесты з домам, ад'езд да жаніха суправаджаўся галашэннямі амаль паўсюдна ў межах вызначанага арэалу і вылучаўся асаблівым драматызмам.

Згодна класіфікацыі галашэнняў, прапанаванай В.І.Харытонавай, вылучаюцца наступныя іх тыпы: галашэнні-песні, галашэнні-формулы, галашэнні-імправізацыі [9]. У паўночнабеларускай традыцыі і сумежных рэгіёнах прадстаўлены ўсе названыя тыпы галашэнняў.

Галашэнні-формулы ўяўляюць сабой устойлівыя тэксты, якія з'яўляюцца абавязковай часткай абрадавай структуры, іх выкананне строга прымеркавана да пэўнага моманту абраду. Паводле В.І.Харытонавай, “гэта тэксты, што з'яўляюцца... часткамі абрадавага або сітуацыйнага “сцэнарыю”, г.зн, яны неабходныя ў ходзе канкрэтнай сцэны, паколькі служаць своеасаблівым штуршком для развіцця дзеяння, а таксама слоўным выразам і афармленнем яго” [9, с. 21]. Такія галашэнні часта маюць характар імператыву ці просьбы, накіроўваюць і рэгламентуюць ход абрадавага дзеяння: “Расчыніцеся, цісовыя дзверы // Расступіцеся, добрыя людзі! // Прапусціце мяне за цісовыя столікі // За бялёвыя скацеркі!” (Віцебскі павет) [7, с. 21]). У выглядзе галашэнняў-формул могуць гучаць і заклёны магічнага характару: “Татова ніўка, да не ўлекайся, // Родзіла пры мне, родзі і без мяне // Добрая доля, да ідзі за мной // З печы пламянём, з хаты комином” (Барысаўскі павет) [7, с. 117]. Для іх уласцівы пэўны рытм і рыфмаваная структура, больш развітая вобразная сістэма.

Галашэнні-імправізацыі адрозніваюцца ад формул найперш тым, што не маюць устойлівага тэксту, іх прымеркаванасць да пэўных этапаў абраду не такая строгая, “іх тэксты з'яўляюцца вынікам эмацыйнага выбуху ў найбольш трагічныя моманты кансітуацыі” [9, с. 26]. Адметнасць такога тыпу галашэнняў у тым, што змест іх вызначаецца непасрэдна ў момант выканання [10, с. 77]. Як адзначае даследчык паўночнабеларускага вяселля, этнамузыкалаг Т.Б. Варфаламеева, інфарманты гавораць аб складанасці іх выканання па-за абрадавай сітуацыяй (напрыклад, па просьбе збіральніка): “Як вот так галасіць не біз чога, проста нет ума і ўсё”, у той час як на вяселлі “слова за словам само ідзе. І да маткі галосіш, і да бацькі, і да хаты, і да двору... Кожнаму сваё славечка знайдзіш. І так жалка, і плачыш, і складна тады выходзіць” [1, с. 35]. Як правіла, галашэнні-імправізацыі афармляюць найбольш драматычныя моманты абраду, найперш развітанне нявесты з домам і сям'ёй. У галашэннях-імправізацыях найбольш ярка праяўляюцца пачуцці нявесты і яе маці. Гэта, да прыкладу, смутак ад развітання: “Куды ж я цябе аддаю // У чужыя людзі? // А я ж цябе гадала, // А я ж табой красавалась // Цяпер жа, можа, ты будзеш гаравец” (Шумілінскі раён) [3, с. 416]; перажыванні за будучае жыццё ў чужой сям'і: “Ай ты, родная мая мамка, // Дай мне доленькі-шчасцейка, // А я ж іду ў чужыя людзі // І ка чужой маманькі. // Будзіць яна мяне, можа, забіжаць // Яна будзіць, можа мяне абгаварываць, // А мне ж нада яе будзіць уважаць” (Лёзненскі раён) [3, с. 413]; скарга нявесты на бацькоў, што аддаюць замуж “Татулечка ты мой! // А што ж ты на мяне рассярдзіўся? // Праганяеш мяне ў чужую сямейку, // К чужому чалавеку” (Веліжскі павет) [3, с. 420]; што не далі пагуляць дзяўчынаю: “Рана вы маю галоўку завізали, // Німножычка я у вас пагуляла, // Німножычка пакрасувалась” (Гарадоцкі павет) [4, с. 405]. Даследчыкамі зафіксаваны цікавыя ўзоры галашэнняў-імправізацый, абумоўленыя канкрэтнымі жыццёвымі абставінамі. Напрыклад, у Веліжскім павеце, па сведчанню А. Шлюбскага, калі нявесту аддавалі за нелюбімага чалавека, яна галасіла прыблізна так: “Дарагая ш ты мая мамулька! // А што ш ты са мной робіш? // Аддаеш мяне ў чужыя людзі // Ды нялюбаму цілавеку. // Як жа я пражыву сваю жыць з нялюбым?” [10, с. 77]. А калі дачка выходзіла замуж за таго, хто быў непажаданы бацькам, галасіла маці: “А ты ш мяне не паслухала // Палюбіла мне ня любага // А людзі ш гаворуць, што ён ні хызяін, // Ён ні разу ня будзіць сваёй жонкі любіць // ... Ён і ў карты гуляць, і гарелку п'ець, // А заробліны грошы дамоў ні нясець. // Як жа ты з ім пражывеш сваю маладую жісь?” [10, с. 78].

Што датычыцца галашэнняў-песень, то яны ўяўляюць сабой “тэксты з наяўнасцю невялікага сюжэту ці сюжэтай сітуацыі, што спакойна апавядаюць аб нейкіх падзеях, якія адбыліся, адбываюцца ці маюць адбыцца” [9, с. 24]. Так, напрыклад, у галашэнні, зафіксаваным на Невельшчыне, нявеста распавядае маці пра свой сон, які бачыла напярэдадні вяселля: “Первый сон саснула, - круты горы, // Утарый саснула – быстры реки // Третий саснула – тямны лясы” і просіць разгадаць, а маці (таксама галашэннем) ёй адказвае: “Тямны лясы – чужы людзі, // Круты горы – вялікая табе будзіць горя, // А быстры реки – гарячаи твае слёзушки” [4, с. 441]. Для паўночна-ўсходняга рэгіёну ўласцівы таксама блізкія да песняў паслявянчальных галашэнні, ў якіх нявеста (або сяброўкі ад яе імя) апавядае пра тое, што з ёй адбылося: “Праймі, мой татулька-карміліц // І распрасі ў мяне, сірацінкі, // Дзе я була, бувала, // Што я відзела, відала, // Я была на страшным суду, // Атсудзілі, атраділі // Ад роднага таткі, // Карміліцы-мамкі” (Полацкі павет) [10, с. 73]; “Спраси, кармилица-маманька, // Гдзе я хадзіла, гуляла // Я хадзіла к Божай церкви, // Станавілася на залот вянок. // Май ношкі падламіліся, // Белы ручки апусціліся, // Ряцывоя сярдзечка ужахнулася, // Буйная головка прикланілася” (Себежскі павет) [5, с. 170].

У асобную групу вылучаюцца галашэнні нявесты-сіраты. Традыцыя наведвання нявестай-сіратой могілак фіксуецца ў многіх раёнах Беларусі, аднак галашэнні сіраты на могілках уласцівы пераважна пазначанаму арэалу (асобныя ўзоры зафіксаваны таксама ў Глыбоцкім, Бягомльскім, Мядзельскім раёнах). Для галашэнняў нявесты-сіраты на могілках характэрна асаблівая манера: “Як неаднаразова сведчылі інфарматыры, прыйшоўшы на могілкі і ўпаўшы на магілу, нявеста пачынала галасіць традыцыйны тэкст спачатку на вясельны напеў, потым пераходзіла на тыпова пахавальнае галашэнне з яго больш вольнай імправізацыяй” [1, с. 43]. Зрэшты, у асобных лакальных традыцыях нявеста-сірата вылучалася манерай галашэння і па-за межамі могілак: “Калі ў нявесты няма ў жывых бацькі ці маці, ці абодвух бацькоў, то... яе галашэнне павінна адрознівацца ад галашэння сябровак; яна павінна галасіць як быццам на пахаванні ці на магіле бацькоў – па-мярцвецку” [5, с. 155-156]. Сіроцкі статус нявесты абумоўліваў і выкананне спецыяльных галашэнняў у найбольш важныя моманты абраду – падчас надзелу, благаслаўлення, выпраўлення да шлюбу. У гэтых галашэннях сірата звяртаецца да памерлых бацькоў з просьбай прыйсці да яе на вяселле, благаславіць, надзяліць шчасцем-доляй: “Мая мамухна, мая родная, // Узніміся ж ты дый на ножанькі, // Да благаславі ж ты мяне, сіротаньку, // К залату вянцу, к серабру хрысту” (Верхнядзвінскі раён) [11, с. 281]; “Татулька мой, хадзі да мяне, // Благаславі ж мяне на пасад сесці” (Барысаўскі раён) [11, с. 282]. Як і ў сіроцкіх песнях, у галашэннях сіраты прысутнічаюць матывы пошуку памерлых бацькоў, тых перашкод, якія не дазваляюць ім прыйсці на вяселле дачкі: “Мамачка родна, а зачым цябе нет? // А зачым цябе нет, ці дарожка даўга, // Ці дарожка даўга, а ці ночка цёмна? // А ці ночка цёмна, ці горы высокі? // Ці горы высокі, ці моры глыбокі?” (Крупскі раён) [11, с. 279]; “Узніміцесь, буйныя вятрочки, // Разнясіце жоўтыя пясочки, // Раздзярыце грабавыя дошкі, // Разніміце мамкі белыя ручкі”, “Аслабанице хоць на часочак, // Няхай яна мяне благаславіць” (Гарадоцкі раён) [11, с. 284]. Немагчымасць прысутнасці памерлых бацькоў патрабуе іх замены кім-небудзь з родных: “Радитиль мой, ронный батюшка! // Приляти с радитильницей матушкой // На маю смиреннаю бяседушку! // Я горькая няшчасная сиратинушка, // Нихто ш мяне на путь ни наставит, // У чужы люди выпраўляючы, // А кали ни прилятити, мае жадобнай радитили, // Прикажыти большай сястрицы лябёдушки, // Братитку салавиюшку // У чужы люди знаядзят и дабру навучит!» (Невельскі павет) [4, с. 440].

Функцыі галашэнняў у вясельным абрадзе падрабязна разгледжаны В.І. Харытонавай. У прыватнасці, ёй вылучаны такія функцыі, як этыка-камунікатыўная, эстэтычная, магічная, інфарматыўна-юрыдычная, эмацыйная, функцыя каментарыя і інш. [9]. Пры гэтым відавочна, што для розных тыпаў галашэнняў асобныя функцыі могуць набываць дамінуючае значэнне. Калі галашэнні-формулы характарызуюцца найперш этыка-камунікатыўнай функцыяй, галашэнні-песні – эстэтычнай і функцыяй каментарыя, то для галашэнняў-імправізацый галоўнай будзе з’яўляцца эмацыйная функцыя.

Для паўночнабеларускай традыцыі вясельных галашэнняў не характэрна тое выключнае, дасягаючае экстатычных формаў псіхаэмацыйнае ўздзеянне на ўдзельнікаў абраду, якім вылучаецца паўночнабеларуская традыцыя: “Дзяўчаты б’юцца так, што калені і рукі ў іх сінеюць і апухаюць”; “Нявеста некалькі разоў падае на падлогу, удараючыся да сінявіц”; “Нявеста пачынае лямантаваць, б’е абедзьвюма рукамі па сталу да таго часу, пакуль рукі разаб’е да крыві” [12, с. 83]. Разам з тым, аўтары апісанняў і самі інфарманты адзначаюць, што галашэнні стваралі своеасабліваю эмацыйную атмасферу, калі ад слёз немагчыма было ўтрымацца нікому з прысутных: “Плачуць і галосаць яны [нявеста з сяброўкамі] не для выгляду толькі, а ад чыстага сэрца, праліваючы слёзы так, што пабочнаму чалавеку, глядзячы на іх, нельга не праслязіцца” [5, с. 29]; «Мая сяструшка замуж ішла. Яна бедная, ён багатый, у яго кароў многа. Яна яго сільна не любіла, але ж бацька сказаў быць ісці. ... Ну як жа яна жалка галасіла – ўсе чыста раўлі, як малыя дзеці. І так зайшоў мне ў душу і ў галаву той голас – нічым яго адтуль не выдраць” [1, с. 52]. У найбольш драматычныя моманты абраду нявеста магла нават страціць прытомнасць: “Сколька бывала, што і млелі маладухі. Як да маткі дойдзець, так і паваліцца ў ногі. Бывала, што і матка самлее” [8, с. 345].

Зыходзячы з агульнай канцэпцыі абрадаў пераходу як трохчастковай структуры (аддзяленне - праежжавы стан – уключэнне), магчыма правядзенне пэўных паралеляў паміж вясельнымі і пахавальнымі галашэннямі. Як на пахаванні, так і на вяселлі адбываецца змена статусу лімінальнага персанажа, што, адпаведна логіцы абрадаў пераходу, магчыма толькі з дапамогай смерці (сапраўднай ці сімвалічнай). Адпаведна, сімвалічная смерць нявесты ў статусе дзяўчыны абстаўляецца тымі ж атрыбутамі (галашэннямі), што і рэальная смерць у пахавальнай абраднасці. Нездарма, як у пахавальных, так і ў вясельных галашэннях прысутнічае вобраз “далыняй дарогі”: “А паеду ж я ў дарожаньку, // У дарожаньку дужа дліннаю” (галашэнне нявесты) [3, с. 413]; “Куды ж ты, мой тататка, выражаешся, // Адкуль жа мне цябе ажыдаць? // А ты ж паедзеш у доўгую дарожаньку...” (пахавальнае галашэнне) [13, с. 197]. Уласцівыя для іх і вельмі падобныя матывы развітання: “Дачушка мая, каму ж ты мяне кідаеш, // А што ж я цяпер буду без цябе дзелаць?” (галашэнне маці нявесты) [3, с. 415]; “А дачушачка мая родная, // З кім жа ты мяне пакідаеш?” (пахавальнае галашэнне маці па дачцэ) [3, с. 359]. Больш таго, для пахавальных галашэнняў па незамужняй дачцэ вельмі характэрныя вясельныя матывы: “Куды ж гэта я

Гендерные исследования в истории, антропологии, социологии, экономике, политологии

цябе наражаю? // Куды ж гэта я цябе выпраўляю? // Ой, ня ў цэркаўку пад вянец зеляненькі, // Ай, на магілу ў пясок сырэнкі” [13, с. 343]; “А ты ж прыбралася, мая дзетачка, дужа красівенька, // А я ж думала, што я цябе прыбярэ ні ў такую і бяседачку, // Я ж думала, што мы будзем, мая дзетачка, лі цябе пець песенькі, // Ажна мне прышлося, мая дзетачка, пець песні саўсім другім галасочкам” [13, с. 357]. Паводле логікі абрадаў жыццёвага цыклу, смерць не павінна наступаць раней за вяселле, таму ў выпадку смерці дзяўчыны пахавальныя галашэнні як бы кампенсуюць адсутнасць вясельнага абраду, мадэлююць яго: “Дачушка мілая, // Што ж ты так раненька // У адзенне малодухі апранулася, ... // Усе падружанькі твае сабраліся, // Усе дружкі пазляталіся // А ты, дачушка, ціхенька ляжыш, // Нікога не ўгашчаеш, // Гуляці не прыглашаеш, // Такое сумнае вяселлейка спраўляеш” [13, с. 361-362].

Такім чынам, галашэнні з’яўляюцца адной з яркіх лакальных асаблівасцяў традыцыйнага вяселля Беларускага Падзвіння і сумежных тэрыторый. Як элементу жаночай плачавай культуры рэгіёна, галашэнням уласціва канкрэтная гендэрная і ролевая прымеркаванасць, поліфункцыянальнасць у межах абрада, тыпалагічная і зместавая разнастайнасць. У структуры вяселля як абраду пераходу галашэнні выконваюць ролю маркера, з дапамогай якога пазначаецца сімвалічная “смерць” (змена статусу) нявесты, што дазваляе правесці пэўныя паралелі паміж традыцыйнай вясельных і пахавальных галашэнняў і – шырэй – паміж семантыкай вясельнага і пахавальнага абрадаў.

КРЫНІЦЫ І ЛІТАРАТУРА

1. Варфоломеева, Т.Б. Северо-белорусская свадьба. Обряд. Песенно-мелодические типы/Т.Б. Варфоломеева. – Минск: Наука и техника, 1988. – 156 с.
2. Архіў гісторыка-філалагічнага факультэта ПДУ (АГФФ). - Фонд 1. – Воп. 3. – Спр. 2. Матэрыялы фальклорна-этнографічнай экспедыцыі ПДУ ў Докшыцкі раён (ліпень 2009). – Сш. 6. Запісы Аўсейчыка У.Я, Філіпенкі У.С., Радзюка А. Шаўчэнка Я., Высоцкага С., Шыпылы Н., Путронка К.
3. Вяселле: Песні. У 6 кн./рэд. А. С. Фядосік – Мінск: Навука і тэхніка, 1980-1988. – Кніга 5/Склад. Л. А. Малаш; муз. дад. З.Я. Мажэйка. – 1986. – 708 с.
4. Романов, Е. Р. Белорусский сборник. Вып. 1-9/Е.Р. Романов.- 1886-1912. – Вып. 8.: Быт белоруса. (**Быт белоруса**) – Вильна, 1912. – 600 с.
5. Анимелле, Н. Быт белорусских крестьян/Н. Анимелле//Этнографический сборник, издаваемый Императорским Русским географическим обществом. – СПб, 1854. – Вып. 2.–С. 111-268.
6. Народная традиционная культура Псковской области: Обзор экспедиционных материалов из научных фондов Фольклорно-этнографического центра. В 2 т. – Псков: Издательство Областного центра народного творчества, 2002. – т. 2. – 816 с.
7. Шейн, П.В. Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края. Т. 1-3/П.В. Шейн. – СПб: 1887-1902. – Т.1, Ч.2.: Бытовая и семейная жизнь белоруса **белоруса** в обрядах и песнях. –1890. – 708 с.
8. Традыцыйная мастацкая культура Беларусаў. У 6 т. т. 2. Віцебскае Падзвінне/Т.Б. Варфаламеева, А.М. Боганева, М. А. Козенка і інш.; складальнік Т. Б. Варфаламеева. – Мн., Бел. навука, 2004 – 910 с.
9. Харитонов, В.И. К вопросу о функциях причета в обрядах и вне их/В.И. Харитонов//Полифункциональность фольклора. Межвузовский сборник научных трудов. / НГПИМП. – Новосибирск, РСФСР, 1983. – С. 20-32.
10. Шлюбскі, А. Матэрыялы для вывучэння фальклору і мовы Віцебшчыны: у 2 ч./А. Шлюбскі. – Мінск, Інбелкульт, 1928. – Ч. 2. – 259 с.
11. Вяселле: Песні. У 6 кн. / рэд. А. С. Фядосік. – Мінск, Навука і тэхніка, 1980-1988. – Кніга 3/Склад. Л. А. Малаш; муз. дад. З.Я. Мажэйка. – 1983. – 768 с.
12. Бернштам, Т.А. Свадебный плач в обрядовой культуре восточных славян (XIX – начало XX вв.) /Т.А. Бернштам//Русский Север: Проблемы этнокультурной истории, этнографии, фольклористики. – Ленинград: Наука, 1986. – С. 82-100.
13. Пахаванні. Памінікі. Галашэнні/рэд. А.С. Фядосік [і інш.]. – Мінск: Навука і тэхніка, 1986. – 615 с.

У.Я. Аўсейчык

ВЫКАНАЎЦЫ І ЎДЗЕЛЬНІКІ ПАХАВАЛЬНА-ПАМІНАЛЬНЫХ АБРАДАЎ: СІМВАЛІЧНЫ СТАТУС І РЫТУАЛЬНЫЯ ФУНКЦЫ (ПА МАТЭРЫЯЛАХ ЭКСПЕДЫЦЫЙ ПА ПАДЗВІННЮ)

У беларусаў Падзвіння добрай лічылася смерць «свая» (г.зн. «ад старасці»), якая напаткала ў сваёй хаце (каб «ляжаць на сваёй лаўцы» [1, с. 512]). Акрамя таго, «добрай» расцэнвалася і такая смерць, якая «правільна» аформлена рытуальным чынам. У гэтым сэнсе істотная роля належыць «правільнаму» выбару ўдзельнікаў абраду. У беларусаў Падзвіння «людскай» лічылася такая смерць, калі прысутнічалі ўсе родныя, калі сын закрыў вочы, каб дачка прагаласіла [1, с. 512]. Сітуацыя рытуалу патрабуе не